

Hazratova Umeda

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti talabasi

Xolmatova Asila Menglimurod qizi

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti o'qituvchisi

asilaholmatova2@gmail.com

orcid: 0009-0005-8156-9737

Annotatsiya

Mazkur maqolada tijorat banklari xizmatlarini rivojlantirish masalasi zamonaviy moliya bozorining talab va tendensiyalari nuqtai nazaridan kompleks tarzda tahlil qilinadi. Tadqiqotda bank xizmatlarining diversifikatsiyasi, raqamli texnologiyalar asosida xizmatlar sifatini oshirish hamda mijozlarga yo'naltirilgan bank modelini shakllantirishning nazariy asoslari va amaliy mexanizmlari yoritiladi. Ilmiy ishda tijorat banklari xizmatlari rivojiga ta'sir etuvchi institutsional, texnologik va bozor omillari aniqlanib, ularning bank tizimi barqarorligi va raqobatbardoshligiga ta'siri baholanadi. Tadqiqot natijalari bank xizmatlarini rivojlantirish orqali moliyaviy inklyuziya darajasini oshirish, banklarning daromad bazasini kengaytirish va iqtisodiy o'sishni qo'llab-quvvatlash imkoniyatlarini ilmiy jihatdan asoslab beradi.

Kalit so'zlar: tijorat banklari, bank xizmatlari, moliyaviy xizmatlar bozori, raqamli bank, mijozlarga yo'naltirilganlik, bank innovatsiyalari, raqobatbardoshlik.

Abstract

This article comprehensively analyzes the issue of developing commercial banking services from the perspective of the demands and trends of the modern financial market. The study covers the theoretical foundations and practical mechanisms of diversifying banking services, improving the quality of services based on digital technologies, and forming a customer-oriented banking model. The scientific work identifies institutional, technological, and market factors affecting the development of commercial banking services, and assesses their impact on the stability and competitiveness of the banking system. The results of the study scientifically substantiate the possibilities of increasing the level of financial inclusion, expanding the income base of banks, and supporting economic growth through the development of banking services.

Keywords: commercial banks, banking services, financial services market, digital banking, customer orientation, banking innovations, competitiveness.

KIRISH

Zamonaviy iqtisodiyot sharoitida tijorat banklari nafaqat moliyaviy vositachi, balki iqtisodiy faollikni rag'batlantiruvchi, investitsiya jarayonlarini qo'llab-quvvatlovchi va aholi hamda biznes subyektlarining moliyaviy ehtiyojlarini qondiruvchi muhim institut sifatida namoyon bo'lmoqda. Iqtisodiy munosabatlarning murakkablashuvi, raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi va mijozlar talablarining o'zgarishi bank xizmatlarini rivojlantirish masalasini alohida dolzarblik darajasiga olib chiqdi. Bugungi kunda banklar o'rtasidagi raqobat nafaqat foiz stavkalari yoki kredit resurslari hajmi, balki taklif etilayotgan xizmatlarning sifati, qulayligi va innovatsion darajasi orqali belgilanmoqda. Shu bois, tijorat banklari xizmatlarini takomillashtirish va diversifikatsiya qilish bank tizimining barqarorligi hamda moliya bozorining rivoji uchun muhim omil hisoblanadi. Mazkur maqola aynan ushbu masalalarni ilmiy jihatdan asoslashga qaratilgan.

Bugungi kunda tijorat banklari xizmatlarini rivojlantirish masalasi faqat bank tizimining ichki samaradorligi bilan cheklanib qolmay, balki milliy iqtisodiyotning umumiy rivojlanish sur'atlariga bevosita ta'sir ko'rsatuvchi omil sifatida namoyon bo'lmoqda. Moliyaviy vositachilik funksiyasining murakkablashuvi, aholi va biznes subyektlarining moliyaviy ehtiyojlarining diversifikatsiyalashuvi bank xizmatlari tarkibi va ko'rsatish shakllarini tubdan qayta ko'rib chiqishni taqozo etmoqda. Ayniqsa, raqamli iqtisodiyot sharoitida an'anaviy bank xizmatlari bilan bir qatorda masofaviy, mobil va individual ehtiyojlarga moslashtirilgan xizmatlarning ulushi keskin oshib bormoqda. Shu jihatdan, tijorat banklari xizmatlarini rivojlantirish strategik masala bo'lib, u banklarning bozor sharoitiga moslashuvchanligini, mijozlar bilan uzoq muddatli munosabatlarni shakllantirishini va moliyaviy barqarorligini ta'minlashga xizmat qiladi. Mazkur qo'shimcha tahlillar bank xizmatlarini rivojlantirish jarayonini yanada chuqurroq iqtisodiy va institutsional kontekstda ochib berishga qaratilgan.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Tijorat banklari xizmatlarini rivojlantirish masalasi iqtisodiy adabiyotlarda keng yoritilgan bo'lib, turli nazariy yondashuvlar asosida talqin qilinadi. Klassik bank nazariyasida bank xizmatlari asosan kreditlash va hisob-kitob operatsiyalari bilan cheklangan bo'lsa, zamonaviy tadqiqotlarda banklar tomonidan ko'rsatiladigan xizmatlar spektri kengayib, investitsion, maslahat, elektron va raqamli xizmatlar muhim ahamiyat kasb etmoqda. Xorijiy olimlar bank xizmatlarini rivojlantirishni moliyaviy innovatsiyalar va texnologik transformatsiya bilan bog'lab, raqamli bank xizmatlarining iqtisodiy samaradorligini alohida ta'kidlaydilar. Mahalliy tadqiqotlarda esa tijorat banklari xizmatlarining huquqiy asoslari, ularni tartibga solish mexanizmlari va moliyaviy inklyuziyaga ta'siri masalalari keng o'rganilgan. Shu bilan birga, adabiyotlar tahlili shuni

ko'rsatadiki, bank xizmatlarini rivojlantirishni tizimli va kompleks yondashuv asosida baholashga bag'ishlangan tadqiqotlar yetarli emas, bu esa mazkur maqolaning ilmiy yangiligini belgilaydi.

METODOLOGIYA

Tadqiqot metodologiyasi tijorat banklari xizmatlarini rivojlantirish jarayonini ko'p omilli iqtisodiy tizim sifatida tahlil qilishga asoslandi. Ilmiy ishda tizimli, institutsional va funksional yondashuvlar uyg'unlashgan holda qo'llanildi. Bank xizmatlarining rivojlanish darajasini baholashda statistik tahlil, taqqoslash va guruhlash usullaridan foydalanildi. Shuningdek, bank xizmatlari bozoridagi tendensiyalarni aniqlash uchun vaqt qatori tahlili va ekspert baholash elementlari qo'llanildi. Ushbu metodologik yondashuv tadqiqot natijalarining ishonchliligi va ilmiy asoslanganligini ta'minlashga xizmat qildi.

NATIJALAR

Tadqiqot natijalari tijorat banklari xizmatlarini rivojlantirish banklarning moliyaviy barqarorligi va raqobatbardoshligini oshirishda muhim ahamiyatga ega ekanini ko'rsatdi. Tahlillar shuni tasdiqladiki, xizmatlar diversifikatsiyasi bank daromadlarining barqaror manbalarini shakllantirishga xizmat qiladi. Quyidagi jadvalda tijorat banklari xizmatlarini rivojlantirishning asosiy yo'nalishlari va ularning iqtisodiy ta'siri umumlashtirilgan.

Xizmat yo'nalishi	Rivojlanish darajasi	Iqtisodiy ta'siri
Kredit xizmatlari	Yuqori	Bank daromadlari oshadi
Raqamli bank xizmatlari	Yuqori	Xarajatlar kamayadi
Maslahat va investitsion xizmatlar	O'rta	Raqobatbardoshlik oshadi
To'lov va hisob-kitob xizmatlari	Yuqori	Mijozlar soni ko'payadi

Tadqiqot doirasida olingan qo'shimcha natijalar shuni ko'rsatadiki, tijorat banklari xizmatlarini rivojlantirish bank faoliyatining daromadlilik ko'rsatkichlari bilan bevosita bog'liq bo'lib, ayniqsa foizsiz daromadlar ulushining oshishiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Xizmatlar spektrining kengayishi banklarni kredit risklariga kamroq bog'liq holga keltirib, moliyaviy barqarorlikni mustahkamlaydi. Shuningdek, tahlillar raqamli bank xizmatlarini faol joriy etgan banklarda mijozlar bazasining kengayishi va operatsion xarajatlarning qisqarishi kuzatilishini ko'rsatdi. Natijalarda aniqlanganki, maslahat, investitsion va qo'shimcha moliyaviy xizmatlar banklarning raqobatbardoshligini oshiruvchi muhim omilga aylanmoqda. Bu esa tijorat banklari xizmatlarini rivojlantirish

faqat texnologik yangilanish emas, balki bank biznes-modelining sifat jihatdan o'zgarishini anglatishini tasdiqlaydi.

MUHOKAMA

Natijalar muhokamasi shuni ko'rsatadiki, bank xizmatlarini rivojlantirish jarayonida faqat texnologik omillar emas, balki institutsional muhit va kadrlar salohiyati ham muhim rol o'ynaydi. Ayrim banklarda raqamli xizmatlar joriy etilgan bo'lsa-da, mijozlarga xizmat ko'rsatish sifati yetarli darajada oshmagan holatlar kuzatilmoqda. Bu esa bank xizmatlarini rivojlantirishda mijozlarga yo'naltirilgan yondashuvni kuchaytirish zarurligini ko'rsatadi. Muhokama jarayonida bank xizmatlarini rivojlantirishda marketing strategiyalari, moliyaviy savodxonlikni oshirish va davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash mexanizmlarining ahamiyati asoslab berildi.

Olingan natijalar asosida olib borilgan muhokamalar tijorat banklari xizmatlarini rivojlantirish jarayoni murakkab va ko'p qirrali ekanini ko'rsatadi. Amaliyotda ayrim banklar xizmatlar sonini ko'paytirishga e'tibor qaratgan bo'lsa-da, ularning sifati va mijozlar ehtiyojlariga mosligi yetarli darajada ta'minlanmayotgan holatlar uchramoqda. Bu holat bank xizmatlarini rivojlantirishda miqdoriy emas, balki sifat yondashuvining ustuvorligini ko'rsatadi. Muhokama jarayonida aniqlanganki, xizmatlar samaradorligi kadrlar salohiyati, bank ichki boshqaruv tizimi va marketing strategiyalarining uyg'unligiga bevosita bog'liq. Shuningdek, davlat tomonidan bank xizmatlari bozorini tartibga solish va raqobat muhitini rivojlantirish mexanizmlari ham ushbu jarayonda muhim rol o'ynaydi. Shu sababli, bank xizmatlarini rivojlantirish masalasini faqat bank darajasida emas, balki moliya bozori darajasida ham ko'rib chiqish zarur.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, tijorat banklari xizmatlarini rivojlantirish zamonaviy bank tizimining barqaror ishlashi va iqtisodiy o'sishni ta'minlashning muhim omili hisoblanadi. Tadqiqot natijalari bank xizmatlarini diversifikatsiya qilish, raqamli texnologiyalarni keng joriy etish va mijozlarga yo'naltirilgan bank modelini shakllantirish zarurligini ko'rsatdi. Ushbu xulosalar tijorat banklari faoliyatini takomillashtirish va moliya bozorida raqobatbardoshlikni oshirishga qaratilgan strategiyalarni ishlab chiqishda ilmiy-amaliy asos bo'lib xizmat qilishi mumkin.

Umumiy xulosalarni yanada kengaytirgan holda aytish mumkinki, tijorat banklari xizmatlarini rivojlantirish zamonaviy bank tizimining uzoq muddatli barqarorligi va raqobatbardoshligini ta'minlovchi asosiy strategik yo'nalishlardan biridir. Tadqiqot natijalari bank xizmatlarini rivojlantirish orqali nafaqat banklarning moliyaviy ko'rsatkichlarini yaxshilash, balki moliyaviy inklyuziya darajasini oshirish va iqtisodiyotda pul aylanishini faollashtirish mumkinligini ko'rsatdi. Shu bilan birga, bank xizmatlarini rivojlantirish jarayonida mijozlar manfaatlarini ustuvor qo'yish, xizmatlar

sifatini doimiy ravishda takomillashtirish va innovatsion yondashuvlarni qo'llash zarur. Mazkur qo'shimcha xulosalar tijorat banklari faoliyatini modernizatsiya qilishga qaratilgan strategik hujjatlar va ilmiy tadqiqotlar uchun mustahkam nazariy-amaliy asos bo'lib xizmat qilishi mumkin.

REFERENCES

1. Поляк Г.Б. Банковское дело. – М.: ЮНИТИ, 2020. – 512 с.
2. Лаврушин О.И. Деньги, кредит, банки. – М.: КНОРУС, 2019. – 448 с.
3. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. Bank faoliyatiga oid me'yoriy hujjatlar to'plami. – Toshkent, 2023.
4. Allamuratov Sh.A. Bank tizimi va moliyaviy bozorlar. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2021. – 300 b.
5. Basel Committee on Banking Supervision. Principles for Financial Market Infrastructures. – Basel, 2018.